

HOOFSTUK 7

‘N SPELTERAPEUTIESE INTERVENSIEPROGRAM MET DIE AGGRESSIEWE KIND

7.1 INLEIDING

In die voorafgaande hoofstuk is die gegewens uit die empiriese navorsing verwerk en die resultate is bespreek. Klem is veral gelê op elke respondent se hantering en bewusmaking van sy aggressie, en die invloed wat die intervensieprogram op die ouer-kind verhouding het. In hierdie hoofstuk word die intervensieprogram wat geïmplementeer is tydens die betrokke studie met die junior- primêre skoolkind wat aggressiewe gedrag toon, uiteengesit. Daar word op die tegnieke en hulpmiddels in speltherapie vanuit die gestaltbenadering gefokus en die doel van elke sessie word uitgelig.

Navorser wil egter beklemtoon dat wanneer daar met die aggressiewe kind gewerk word, dit belangrik is dat die terapeut oor ‘n uitgebreide kennisbasis ten opsigte van die aggressiewe kind, sy ontwikkelingsfases en sy gesinsopset moet beskik. Hoofstukke 2, 3 en 4 van die betrokke studie behoort ter voorbereiding van waarde te wees. Daar moet verder in gedagte gehou word dat die intervensieprogram die gestaltbenadering as basis benut het en dat die terapeutiese proses aan die hand van speltherapie as ‘n unieke werkswyse met die kind as kliënt deurgevoer is. Die terapeut wat van hierdie intervensieprogram gebruik maak, behoort dus met die gestaltbenadering vertrou te wees en oor voldoende opleiding as spelterapeut beskik. Hoofstuk 5 kan ook as aanvullende literatuur oor speltherapie vanuit die gestaltbenadering dien. Die spelterapeutiese intervensieprogram met die junior-primêre skoolkind word vervolgens vir die doel van die studie uiteengesit. Elke sessie word afsonderlik uiteengesit.

Navorser wil ten slotte ook beklemtoon dat die gespesialiseerde tegnieke en werkswyses wat tydens die intervensieprogram aangewend is (byvoorbeeld die leëstoel-tegniek, die roosboomtegniek, sandwerk en kleiwerk) terapeutiese vaardighede is wat slegs deur praktiese opleiding opgedoen kan word. Om bloot op literatuur staat te maak om hierdie

vaardighede aan te leer, is nie voldoende nie. Terapeute wat van hierdie intervensieprogram gebruik maak, behoort dus voldoende praktiese opleiding te hê en met die tegnieke en werkswyses vertrouwd te wees. Hierdie tegnieke en werkswyses word dus nie in die intervensieprogram uiteengesit nie.

7.2 DIE SPELTERAPEUTIESE INTERVENSIEPROGRAM

SESSIE 1 –betrokke kind saam met sy ouer(s)

Doelwitte van die sessie:

- Kennismaking en verhoudingsbou met die ouer(s) en die kind ten einde hul samewerking te verkry.
- Assessering en kontraksluiting.
- Voormeting deur die kind en sy ouer(s) met behulp van skale.

Verloop van die sessie:

- Sessie met ouer(s) en kind – duur ongeveer 60minute.
- Assesseer ouer(s) en kind se verwagtinge en doelwitte, en bepaal wie/wat die ouer(s) as 'n probleem sien, waaroor hulle bekommerd is en wat hulle wil bereik.
- Bespreek die intervensieprogram, konfidensialiteit en die ouer(s) se rol en betrokkenheid by die terapeutiese proses.
- Sluit 'n kontrak (Bylae A en B).
- Betrek die ouer(s) by die voltooiing van die skale (bylae C en D) terwyl die kind na die speelkamer gaan en sy skaal voltooi (bylae E).
- Gee vir die kind geleentheid om die speelkamer te verken en aan ongestruktureerde spel deel te neem.

Metodes, tegnieke en hulpmiddels:

- Ongestruktureerde onderhoudvoering (15 minute).

- Voltooiing van kontrakte (bylae A en B) (10 minute).
- Voltooiing van die meetinstrumente (bylae C en D vir die ouers) (20 minute).
- Ontspannende spel – bied geleentheid vir die kind om te ontspan en die speelkamer te verken (10 minute).
- Die kind voltooi sy skaal (bylae E) (20 minute).

Riglyne

- Die kind voel moontlik gespanne en kwaad vir sy ouer(s)- weerstand kan dus voorkom
- Die ouer(s) het dikwels self 'n behoefte aan terapie - maak 'n voorstel dat die ouer(s) vir ouerleiding na die tien sessies inskakel.
- Die kind moet by die gesprek met die ouer(s) betrek word- dit dra tot die vertrouensverhouding by.
- Terugvoer word aan die ouer(s) gegee, slegs as die kind van die terugvoer bewus is. Die kind moet met ander woorde toestemming verleen oor inligting wat aan die ouers deurgegee word.

SESSIE 2- betrokke kind alleen

Doelwitte van die sessie

- Verhoudingsbou tussen die terapeut en die kind.
- Assessering van die kind se gedragpatrone, selfbeeld, emosionele, sosiale, kognitiewe en fisiologiese funksionering.
- Om die belangrikheid van keuses aan die kind te benadruk.
- Deur bewuswording van die kind se sensoriese en die self, bepaal die kind en die terapeut kontakgrense en voorgrondsbehoeftes.
- Voltooiing van die skale (Bylae F en G).
- Ongestruktureerde spel van die kind se keuse.

Verloop van die sessie:

- Duur ongeveer 45 minute.
- Bou van die terapeutiese verhouding.
- Fokus op die kind se doelwitte en sy verwagtings ten opsigte van die sessies en die terapeut.
- Fokus op die kind se siening waarom hy vir terapie ingeskakel is.
- Bied aan die kind keuses om aan die intervensieprogram deel te neem en om die skale in te vul.
- Voltooi die skale saam met die kind (bylae F en G).
- Gee 'n geleentheid vir ontspannende spel van die kind se keuse.

Metodes, tegnieke en hulpmiddels:

- Bespreking: Om die kind se verwagtings van die sessies te bespreek. Benodigdhede: 'n Plakkaat met opsommings van die sessies.(20 minute).
- Benutting van meetinstrumente.(15 minute).
- Ontspannende spel: legkaarte en toerusting vir ongestruktureerde spel van die kind se keuse (blokkies, klei, verf of tekening) (15 minute).

Riglyne:

- Die aggressiewe kind is geneig om grense te toets en sukkel om volwassenes te vertrou.
- Laat die kind veilig voel, skep 'n ontspannende atmosfeer en tree nie-veroordelend op, veral as die kind weerstand bied.

SESSIE 3- betrokke kind alleen

Doelwitte van die sessie:

- Verhoudingsbou.
- Om die kind se ontwikkelingsfase waarbinne hy homself bevind, te identifiseer.
- Verhoging van die kind se bewustheid deur middel van sensoriese kontakmaking.
- Om die kind van verskillende gevoelens bewus te maak.
- Fokus op polariteite.
- Hulp aan die kind om te ontspan.

Verloop van die sessie:

- Fokus op die kind se sintuie (gesig, gehoor, aanraking, smaak en reuk), sy liggaamshouding en sy asemhaling. Hierdie bewusmaking vind deur al die terapeutiese sessies plaas ten einde bewustheid en kontak met die kind se gevoelens te bewerkstellig.
- Gee toestemming aan die kind om sy gevoelens in die hier-en-nou te ervaar.
- Fokus op negatiewe en positiewe gevoelens – polariteite.

Metodes, tegnieke en hulpmiddels:

1. Ontspannende spel (25 minute)

Sensoriese kontakmaking:

- Om bewustheid te verhoog.
- Benodigdhede: ses reukbotteltjies met verskillende geure (byvoorbeeld asyn, vanieljegeursel, sjampoe, koffie, bleikmiddel en vuurhoutjies).
- Ses smaakbotteltjies met eetbare inhoud (byvoorbeeld suiker, grondboontjebotter, sout, peper, sjokolade en asyn).

- Ondeursigtige sak met sagte, harde, growwe en gladde items (byvoorbeeld watte, klippe, skuurpapier, spons en plastiek) Die teksture word met verskillende dele van die liggaam aangeraak, byvoorbeeld die hande, voete, elmboë en knieë.
- Bordspeletjies en musiek (“Listen Lotto” van Smile Education).

Metode: Die kind kry die geleentheid om die verskillende geure, smake en teksture te identifiseer en te beskryf. Fokus veral op die kind se gevoelens rondom elke objek en laat hom die gevoel bespreek. Die kind wat weerstand bied, sal groter vrymoedigheid hê as die terapeut saam met hom daaraan deelneem. Die bordspeletjies help met die kind se luister- en gehoorvaardighede. Die aggressiewe kind wil graag in beheer wees. Hierdie speletjie bied mag aan die kind.

2. Asseseringspel (20 minute)

- Doel: om die kind van verskillende gevoelens bewus te maak.
- Benodigdhede: Gevoelsgesiggies- word volledig uiteengesit in Van der Merwe, M. 1996. The use of play techniques when counselling young children in a divorce situation. In Schoeman, J.P. & Van der Merwe, M 1996. **Entering the child’s world. A Play therapy Approach.** Pretoria: Kagiso.

Metode: Die terapeut bespreek verskillende gevoelens met die kind en vra die kind om gevoelens te kies wat aan hom bekend is. Die kind moet die gevoelens bespreek en daar word op polariteite gefokus.

Riglyne:

- Die terapeut moet met die tegnieke in sensoriese kontakmaking vertrou wees. Praktiese opleiding is ‘n vereiste.
- Hoewel die gevoelsgesiggies ten doel het om die kind se gevoelens te asseseer en bewus te maak; is dit soms noodsaaklik dat hierdie fase terapeuties benut moet word, aangesien die kind bepaalde onvoltooidhede in sy lewe kan ervaar.

SESSIE 4- betrokke kind alleen

Doelwitte van die sessie:

- Om die ek/jy verhouding te versterk – ontmoet die kind op sy vlak.
- Om kennis en insigontwikkeling in aggressie as gevoel by die kind te bewerkstellig.
- Om die belangrikheid van keuses vir die kind te bied.
- Identifiseer onvoltooidhede in die kind se lewe.
- Om 'n geleentheid vir projeksie van die kind se voorgrondsbehoefte en gevoelens rondom sy aggressie te bied.
- Assesserings- en skeppende spel.

Verloop van die sessie:

- Duur ongeveer 45 minute.
- Identifiseer verskillende polariteite in die kind se lewe.
- Fokus op die kind se siening van aggressie, introjekte en sy emosionele belewenisse.
- Assesseer die impak van die kind se aggressie op sy huidige funksionering.
- Ondersteun die kind en bemagtig hom om sy gevoelens te besit. Hy moet sy aggressie verstaan en kan hanteer – hanteringstrategieë word saam met die kind geëksploreer.
- Fokus op verdere bewustheid van sy sensoriese modaliteite (aanraking en gevoelens).

Metodes, tegnieke en hulpmiddels:

1. Skeppende spel (20 minute)

- Skeppende spel het ten doel om kommunikasie tussen die kind en terapeut te bewerkstellig. Tydens die sessie word die gevoelsgesiggies weer met die kind bespreek. Die terapeut kan aan die hand van literatuur verskillende gevoelens verduidelik en fokus word op die “aggressie-gevoel” geplaas. Die kind kry die geleentheid om in die hier-en-nou wat hy voel te verf. Oaklander (1988:53-56) se veertien stappe-model bied 'n geleentheid vir die maak van projeksies, die insameling

van inligting, en die identifisering en uitdrukking van gevoelens. Tekeninge, klei, verf en sand is sinvolle mediums om met die aggressiewe kind aan te wend. Daar word aangeneem dat die terapeut wat die intervensieprogram gaan gebruik, met hierdie mediums, tegnieke en Oaklander se werkswyses in speltherapie vertrou is.

2. Assesseringspel (30 minute)

- Die roosboomtegniek word volledig in paragraaf 5.7.2.2 bespreek. Daar word aangeneem dat die terapeute wat hierdie intervensieprogram gebruik, met hierdie tegniek vertrou is en word dit dus nie omskryf nie. Die roosboomtegniek word op bladsy 33 van “Oaklander, V.1993. **Windows to Our Children: a Gestalt Therapy Approach for Children and Adolescents**. New York: Gestalt Journal Press”, bespreek.
- Die doel van die tegniek is om op die kind se siening van homself, die sekuriteite in sy lewe en sy emosionele belewenisse te fokus. Onvoltooidhede in die kind se lewe word ook hanteer.
- Benodigdhede: Papier, kryte/potlode of koki's.

Metode: Laat die kind ontspan sodat hy met sy innerlike kan kontak maak. Strelende musiek kan gespeel word. Die kind word op 'n fantasieëreis geneem waartydens die roosboom beskryf word. Dit mag nodig wees dat die terapeut die storie weer moet vertel, aangesien die aggressiewe kind weerstand kan bied en die storie verlore gaan. Laat die kind ontspan. Gee die kind 'n geleentheid om sy roosboom te teken en bespreek dit met hom. Fokus veral op polariteite. Fokus op die verband tussen die kind se projeksies en sy huidige funksionering. Onvoltooidhede moet hanteer word. Die terapeut moet ondersteuning aan die kind bied, en hom bemagtig om sy ware gevoelens te identifiseer en te besit.

Riglyne:

- Die aggressiewe kind kan tydens hierdie sessie weerstand bied, aangesien hy van sy gevoelens bewus raak. Dit is belangrik dat die terapeut die nodige kennis aangaande

die aggressiewe kind as mens moet beskik, om sodoende die kind suksesvol te bereik.

- Die roosboomtegniek is 'n waardevolle tegniek om die aggressiewe kind van sy ware gevoelens bewus te maak. Die terapeut moet met die tegniek vertrouwd wees.
- Die terapeut moet oor die nodige vaardighede beskik om die kind se projeksies op 'n effektiewe manier te hanteer.
- Tydens hierdie sessie behoort die kind van sy ware gevoelens bewus te word en moet beheer oor sy aggressie begin neem.

SESSIE 5 – betrokke kind alleen

Doelwitte van die sessie:

- Om die kind se prosesse te bepaal waardeur die self moet beweeg ten einde tot volle bewustheid te kan beweeg.
- Assessering van die gesinsdinamiek.
- Om die kind op 'n fantasieëreis te neem waar hy enige persoon van sy keuse kan kies om saam te gaan.
- Om deur die benutting van teken as medium 'n geleentheid vir die kind se gevoelens oor die persoon te bied.
- Om deur die terapeutiese prosesse te bepaal watter invloed die persone in die kind se lewe op sy emosionele funksionering het.
- Om deur die gebruik van selfvertroeteling die kind 'n geleentheid te bied om sy aggressiewe gevoelens te aanvaar en te besit.
- Assesserings- en skeppende spel.

Verloop van die sessie:

- Duur ongeveer 45 minute.
- Leer om gevoelens in die hier-en-nou te besit.
- Fokus op die gesinsamestelling, die emosionele bindinge en die kommunikasiepatrone onder die lede.
- Fokus op voorgrondsbehoefte, polariteite en die neem van verantwoordelikheid.
- Fokus op sensoriese kontakmaking.
- Bemagtig die kind om kontak met sy gevoelens te maak.

Metodes, tegnieke en hulpmiddels:

1. Assesseringspel (15 minute)

- Grafiese gesinsbeelding word volledig in Venter, C.A. 1993. "Graphic Family Sculpting as a Technique in Family Therapy." **Die Maatskaplikewerk-Navorsers-**

Praktisyn, 6(2): 12-15, bespreek. Daar word aangeneem dat terapeute wat hierdie intervensieprogram gebruik, met hierdie tegniek vertrou is, en dit word dus nie omskryf nie. Paragraaf 5.7.2.1 van die betrokke studie gee ‘n duidelike uiteensetting van grafiese gesinsbeelding.

- Die doel van die tegniek is om die kind se gesinsamestelling en -funksionering te assesser. Emosionele bindinge kan ook vasgestel word.
- Benodigdhede: Papier en skryfgoed.

Metode: Die grafiese gesinsbeelding kan soos volg aan die kind verduidelik word.

Versoek die kind om elke gesinslid met ‘n gesiggie aan te dui. Die gevoelsgesiggies kan vir hierdie tegniek benut word. Die take en gevoelens wat die kind aan elke gesinslid koppel, word neergeskryf. Die terapeut kan vrae vra soos “Na wie kyk jou ma?” en “Met wie praat jou pa?”. Die inligting wat tydens die grafiese gesinsbeelding verkry word, word met die kind bespreek.

2. Skeppende spel (30 minute)

- Neem die kind op ‘n fantasiereis waar hy enige persoon kan kies om op die reis saam te gaan. Die terapeut vertel ‘n storie waar die kind met ‘n ruimteskip na die maan vlieg. Die terapeut vra die kind om sy tekening te teken.
- Benodigdhede: Sagte strelende musiek sodat die kind kan ontspan. Papier en skryfgoed.

Metode: Nadat die kind sy fantasiereis geteken het, kry hy ‘n geleentheid om sy ware gevoelens te teken. Die terapeut wat die intervensieprogram benut, behoort oor die nodige kennis en praktiese ondervinding te beskik om die aggressie-monster sinvol aan te wend. Die monsters in ‘n kind se lewe word op bladsy 69 in Schoeman, J.P. & van der Merwe, M. 1996. “**Entering the Child’s World: A Play Therapy Approach.** Pretoria: Kagiso uitgewers”, bespreek. Die aggressie-monster word in paragraaf 5.7.4 van die betrokke studie bespreek.

Die kind kry 'n geleentheid om sy negatiewe gevoelens te teken. Die terapeut bespreek die aggressiemonster met die kind. Die kind kry 'n geleentheid om sy onvoltooidhede wat hy in sy lewe ervaar, te hanteer. Hy kry ook die geleentheid om introjekte op te los. Die benutting van die aggressiemonster help die kind om aan sy ware gevoelens uiting te gee. Na afloop van die aggressiemonster word die kind gevra om 'n veilige plekkie te teken. Die doel van hierdie tekening is om die kind te bemagtig en veilig te laat voel. Oaklander (1988:53-56) se veertien stappe word hier benut.

Riglyne:

- Dit is belangrik dat die kind se tekening met hom bespreek word en dat alle aspekte met die kind gekontroleer word. Die tekening moet nie deur die terapeut geïnterpreteer word nie.
- Tydens die bespreking van die kind se tekening moet die terapeut in samevloeiing met die kind wees. Fokus op gevoelens in die hier-en-nou.
- Ondersteun die kind om oor sy aggressie-monster te praat. Die aggressiewe kind is dikwels geneig om weerstand te bied, aangesien hy bewus raak dat sy gevoelens op die voorgrond is.
- Gee die kind toestemming om byvoorbeeld vir sy pa kwaad in die terapiekamer te mag voel. Gee hanteringstrategieë vir toepassing in sy werklike lewe binne sy gesin.
- Ondersteun die kind tot insigontwikkeling in sy gedrag. Dit is belangrik dat die terapeut die kind se veilige plekkie moet respekteer en hom bemagtig, sodoende voel die kind veiliger om sy gevoelens te aanvaar en te besit.

SESSIE 6 –betrokke kind alleen

Doelwitte van die sessie:

- Om verhoogde sensoriese kontak by die kind te fasiliteer.
- Om deur die benutting van sand as medium 'n geleentheid vir projeksie van die kind se voorgrondsbehoefte rondom sy aggressie te bied.
- Deurlopende assessering en evaluering van die kind se proses.
- Om die kind tot insig oor sy aggressiewe gevoelens en ouer-kind binding te begelei en te verduidelik.
- Skeppende spel.

Verloop van die sessie:

- Duur ongeveer 45 minute
- Fokus op die identifisering, die besit en die hantering van gevoelens, en verskaf toestemming aan die kind om sy gevoelens te besit en uit te druk.
- Fokus op verhoogde bewustheid van die kind se siening van homself, die struktuur en die sekuriteit in sy lewe, introjekte, polariteite en selfonderhouding.
- Fokus op die wyse waarop die ouer-kind binding die kind negatief beïnvloed.
- Laat die kind sy projeksies besit.
- Bied vir die kind hanteringstrategieë met betrekking tot sy aggressie.

Metodes, tegnieke en hulpmiddels:

1. Skeppende spel (45 minute)

- Die doel van die sandbak as projeksietegniek is om die kind die geleentheid te gee om sy storie te vertel. Die kind se projeksies help om sy onvoltooidhede in sy lewe op te los. Die kind word bemaagtig om vir sy gedrag verantwoordelikheid te neem en alternatiewe maniere om sy aggressie te hanteer word, word oorweeg.
- Benodigdhede: 'n Sandbak en miniatuur speelgoed soos byvoorbeeld plaasdiere, weermagmannetjies, bome, heinings, goggas, slange, blokkies, ensomeer.

Metode: Die terapeut wat van hierdie intervensieprogram gebruik maak, behoort oor die nodige kennis en praktiese ondervinding te beskik om sandwerk as projeksietegniek sinvol aan te wend. Sandwerk word in paragraaf 5.7.4 bespreek.

Die kind moet op sy gemak wees voordat hy 'n sandtoneel bou. Strelende agtergrondmusiek kan help om die kind te laat ontspan. Die kind kies verskillende miniatuurfiguurtjies waarmee hy sandtonele gaan bou. Die kind se sandtoneel word aan die hand van Oaklander (1988:53-56) se veertien stappe-model hanteer.

Riglyne:

- Die kind se sandtoneel moet volledig met hom bespreek word. Fokus veral op polariteite in die kind se lewe.
- Fokus op die kind se voorgrondsbehoefte en die belewing van die kind se gevoelens in die hier-en-nou.
- Die kind moet die geleentheid kry om sy ware gevoelens wat vanuit sy projeksies verkry is, in die sand uit te speel. Onvoltooidhede word so bemeester. Die kind kry dus ook die geleentheid om met nuwe gedrag te eksperimenteer.
- Die kind moet geleer word om homself te onderhou en verantwoordelikheid vir sy gedrag te neem.

SESSIE 7- betrokke kind alleen

Doelwitte van die sessie:

- Om die kind se sensoriese bewustheid te verhoog.
- Om deur die benutting van klei as medium 'n geleentheid vir projeksie van die kind se aggressie te bied.
- Om die kind tot aktiewe gebruik van sy gevoelens te begelei en om dit uit te druk.
- Om die kind in beheer van sy situasie te plaas deur sy aggressie te aanvaar, te erken en te besit.
- Om die kind op sy ouer(s) se inskakeling by die volgende sessie voor te berei.
- Skeppende en gedramatiseerde spel.

Verloop van die sessie:

- Duur ongeveer 45 minute
- Fokus op die identifisering, die besit en die hantering van gevoelens, en verskaf toestemming aan die kind om sy gevoelens te besit en te hanteer.
- Leer om gevoelens in die hier-en-nou te besit.
- Fokus op die kind se verhoging van die bewustheid van sy aggressie en watter invloed dit op die ouer-kind verhouding het.
- Die neem van verantwoordelikheid vir sy gedrag en selfonderhouding.
- Deur middel van rollespel die kind voor te berei om met sy ouer(s) te kommunikeer.

Metodes, tegnieke en hulpmiddels:

1. Skeppende spel (30 minute)

- Die doel van kleiwerk is om aan die kind die geleentheid te bied om aan sy aggressiewe gevoelens uiting te gee.
- Benodigdhede: Pottebakkersklei, 'n tafel waarop daar gewerk kan word, 'n houër met water en gereedskap soos 'n hammer, skrapers, kombuistoerusting soos 'n aartappeldrukker, messe en vurke.

Metode: Die terapeut wat van hierdie intervensieprogram gebruik maak, behoort oor die nodige kennis en praktiese ondervinding te beskik om kleiwerk as projeksietegniek in speltherapie sinvol aan te wend. Kleiwerk word in paragraaf 5.7.2 bespreek. Oaklander (1988:53-56) se veertien stappe-model word ook tydens die kleiwerk benut. Na afloop van die kleiwerk kry die kind die geleentheid om sy aggressie deur middel van 'n bespreking oor die "gelukkige" en die "ongelukkige aggressiemonster" te verstaan. Prente ter illustrasie word aan die kind gewys (hulpmiddel 7.1). Die terapeut fokus op polariteite, en verduidelik die aanvaarbare en onaanvaarbare gedrag aan die kind. Hierdie oefening word in sessie 8 ook met die ouers bespreek.

2. Gedramatiseerde spel (15 minute)

- Die leëstoel-tegniek word gebruik sodat die kind direk aan sy gevoelens uiting kan gee en innerlike konflik kan hanteer. Die kind toon groter insig in sy situasie, gevoelens en gedrag. Die kind word deur hierdie proses voorberei om sy gevoelens met sy ouer(s) te deel.
- **Benodigdhede:** 'n Stoel waarop 'n denkbeeldige persoon geplaas word. Die aggressiewe kind kies om 'n handpop of sy kleimodel in die stoel te plaas.

Metode: Die terapeut wat van hierdie intervensieprogram gebruik maak, behoort oor die nodige kennis en praktiese ondervinding te beskik om die leëstoel-tegniek sinvol aan te wend. Die leëstoel-tegniek word in paragraaf 5.7.3.2 van hierdie studie bespreek.

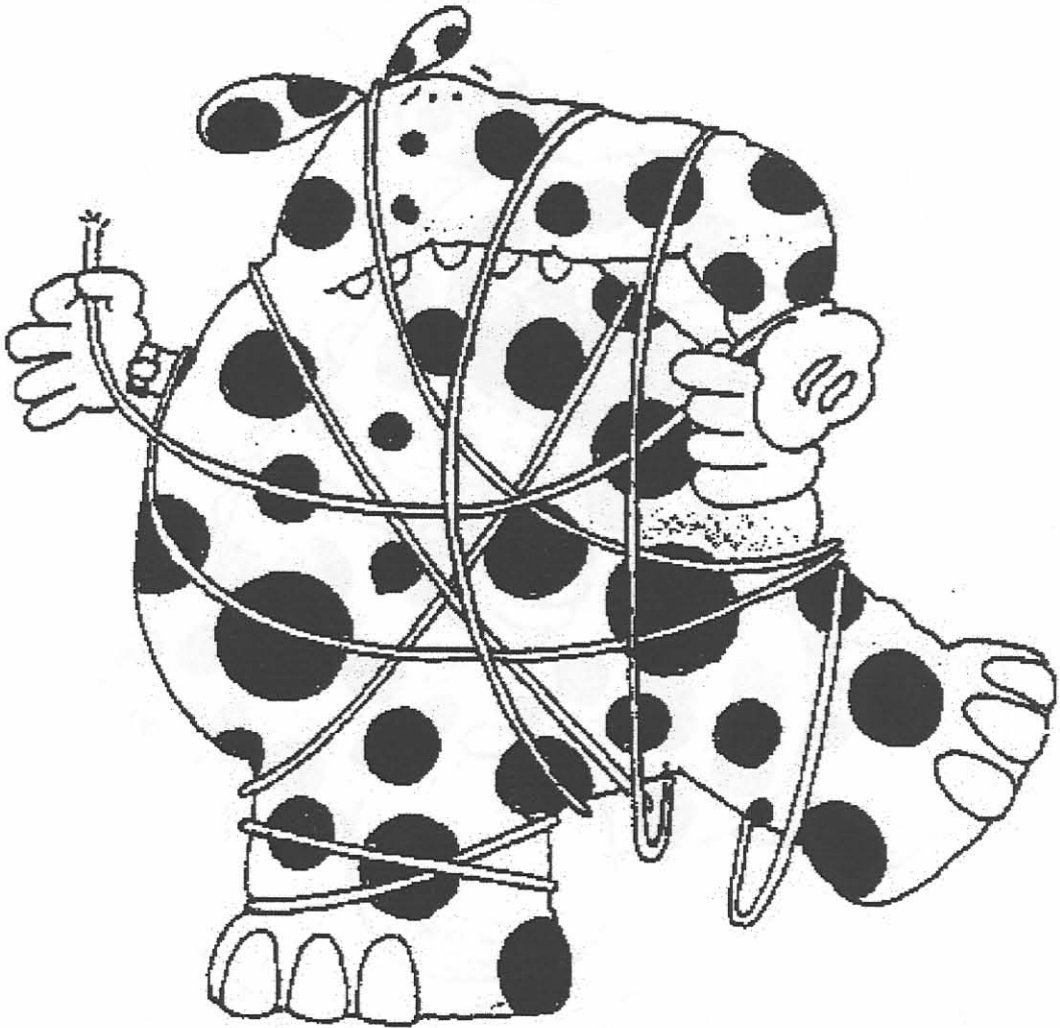
Riglyne:

- Dit is belangrik dat die kind sy kleimodel met die terapeut moet bespreek.
- Ondersteun die kind om sy projeksies te besit sodat die kind insig in sy negatiewe gedrag sal ontwikkel. Fokus op eksperimentering met nuwe gedrag.
- Die kind moet geleer word om homself te onderhou en verantwoordelikheid vir sy gedrag te neem.
- Die kind kan die "aggressiemonsters" gebruik om insig in sy gedrag te toon en dat

aggressie op 'n aanvaarbare manier gehanteer kan word. Dit is belangrik om aan die kind te verduidelik dat aggressie 'n normale gevoel is en dat die kind soos die “gelukkige aggressiemonster” mag voel.

- Ondersteun die kind om tydens die leëstoel-tegniek dialoog te voer. Moedig die kind aan om van stoele te wissel, dit gee tot insigontwikkeling by die kind aanleiding. Hy leer om ander se konflikte te begryp.
- Die kind moet bemagtig word om sy gevoelens te besit en daaraan uitdrukking te gee.
- Die leëstoel-tegniek kan met die “aggressiemonster” gekombineer word.

Hulpmiddel 7.1: Ongelukkige aggressiemonster

Hulpmiddel 7.1: Gelukkige aggressiemonster

SESSIE 8 –betrokke kind saam met sy ouer(s)

Doelwitte van die sessie:

- Om die ouer(s) en die kind te begelei om hul gedrag te evalueer.
- Om die ouer(s) sowel as die kind bewus te maak van hanteringsfoute en gevoelens wat die ouer-kind binding negatief beïnvloed.
- Om deur die terapeutiese proses die ouer(s) en die kind van die doel en die betekenis van aggressie bewus te maak en dit positief te rig.
- Assesserings- en ontspannende spel.

Verloop van die sessie:

- Duur ongeveer 45 minute
- Fokus op die identifisering, die besit en die hantering van gevoelens deur die kind aan sy ouers en verskaf toestemming aan die kind om aan sy gevoelens uiting te gee.
- Fokus op die kind en die ouer(s) se hantering van gevoelens in die hier-en-nou.
- Identifiseer moontlike probleme en bronne van konflik tussen ouer en kind.
- Fokus op bemagtiging, en bied aan die ouer en kind die geleentheid om idees vir probleemoplossing te vind en sinvolle hanteringstrategieë voor te stel.
- Fokus op die verhoging van die bewusmaking van die ouer-kind interaksie en die kind se aggressie.
- Fokus om die kind te help om sy steunstelsels te benut.

Metodes, tegnieke en hulpmiddels:

1. Assesseringspel (30 minute)

- Die wurmtegniek het ten doel om die ouer van die kind se behoeftes bewus te maak en om ouer-kind interaksie te verhoog deur gesamentlike oplossings vir die kind se aggressie te vind. Die tegniek word dus benut om 'n hanteringstrategie tussen ouer en kind uit te werk en sodoende die kontak tussen hulle te versterk.
- Benodigdhede: Papier en skryfgoed of verf.

Metode: Die terapeut wat van hierdie intervensieprogram gebruik maak, behoort oor die nodige kennis en praktiese ondervinding te beskik om die wurmtegniek sinvol aan te wend. Die wurmtegniek word op bladsy 30 in van der Merwe, M. 1994. "Assessment of problems and needs: Greedy worms eating life apple." **Maatskaplikewerk-Praktyk**. 3(94):30, bespreek. Die wurm-tegniek word in paragraaf 5.7.2.3 in die studie bespreek.

2. Ontspannende spel (15 minute)

- Die kind en sy ouer(s) kry die geleentheid om te ontspan en saam te speel.
- Benodigdhede: Toerusting vir ongestruktureerde spel van die kind se keuse (blokkies, klei, verf, legkaarte of teken)

Riglyne:

- Motiveer die kind om sy gevoelens met sy ouer(s) te deel. Dit is makliker vir die aggressiewe kind om sy gevoelens aan die hand van die "gelukkige" en die "ongelukkige aggressiemonster" te deel.
- Skep 'n ondersteunende atmosfeer in die speelkamer, en moedig die kind en die ouer aan om sensitief vir mekaar se gevoelens te wees.
- Poog om die ouer(s) werklik by die wurmtegniek betrokke te maak, sodat die kind 'n gevoel van "behoort aan" kan ervaar.
- Neem die ouer-kind interaksie waar en evalueer.
- Bemagtig die kind en die ouer met wyses om die probleemgedrag uit te skakel en die nodige oplossings saam te beplan. Die aggressiewe kind wil graag die nodige erkenning vanaf sy ouer(s) ontvang.
- Die kind en die ouer moet geleer word om mekaar in ag te neem en verantwoordelikheid vir hul gedrag te aanvaar.

SESSIE 9- betrokke kind saam met sy ouer(s)

Doelwitte van die sessie:

- Om die kind en sy ouer(s) tot die identifisering van projeksie en onvoltooidhede binne die self te begelei.
- Uitbreiding van kommunikasievaardighede en vaardighede in probleemoplossing.
- Om die kind en sy ouer(s) tot verantwoordelikeheidsneming ten opsigte van hul gevoelens, gedrag en optrede te begelei.
- Voorbereiding op terminering.
- Gedramatiseerde spel.

Verloop van die sessie:

- Duur ongeveer 45 minute.
- Bied geleentheid vir projeksie deur middel van rollespel en handpoppe.
- Fokus op die kind en die ouer se gedragpatrone, en ondersteun hulle om insig in hierdie gedragpatrone te ontwikkel.
- Fokus op die bewusmaking van die kind en die ouer se behoeftes en die leemtes in hul verhouding.
- Bemagtig die kind en die ouer om die probleme en konflikte te hanteer en op te los.
- Fokus op voorgrondsbehoefes.
- Bemagtig die ouer en die kind in die neem van verantwoordelikheid en selfonderhouding.
- Help die kind om in die teenwoordigheid van sy steunstelsels te leer om met nuwe gedrag te eksperimenteer.
- Berei die kind op terminering voor.

Metodes, tegnieke en hulpmiddels:

1. Gedramatiseerde spel (30 minute)

- Die handpoppe het ten doel om verdere onvoltooidhede tussen die ouer en die kind

aan te spreek, en om sodoende nuwe gedragpatrone en kommunikasievaardighede in te oefen.

- Benodigdhede: Verskillende handpoppe (byvoorbeeld handpoppe bestaande uit ‘n gesin, verskillende diere en slegte handpoppe soos ‘n duiwel en ‘n heks)

Metode: Die terapeut moet ‘n storie vertel wat met die kind en sy ouer se situasie ooreenstem. Die kind en die ouer kan karakters kies en die storie vertel. Die kind en die ouer kry dan ‘n geleentheid om vanuit hulle projeksies positiewe gedragpatrone te identifiseer en ‘n plan van aksie uit te dink ten einde die probleem aan te spreek. Die ouer en die kind kry ‘n geleentheid om konfliktsituasies te hanteer. Handpoppe word in paragraaf 5.7.3.1 in die studie bespreek. Daar kan veral op die volgende gefokus word:

- Hoe om potensiële aggressie vroegtydig by die kind te identifiseer en te vermy.
- Wat om te doen wanneer my kind aggressief optree?
- Hoe kan ek werk aan ‘n positiewe verhouding met my kind?

Die terapeut berei die kind en sy ouer(s) op die terminering van die intervensieprogram voor. Die kind en die ouer neem aan ontspannende spel van hul eie keuse deel (15 minute).

Riglyne:

- Die kind moet tydens die spel verantwoordelikheid vir sy gedrag aanvaar en aggressie vroegtydig identifiseer.
- Die ouer en die kind moet aangemoedig word om hul gevoelens met mekaar te deel en om positiewe gedragpatrone aan te leer.
- Hierdie gedrag moet herhaaldelik ingeoefen word. Verdere ouerleidingssessies kan net tot voordeel van die kind en sy ouer(s) wees.

SESSIE 10 – betrokke kind saam met sy ouer(s)

Doelwitte van die sessie:

- Om die sessies te termineer, groei te evalueer, en die kind en sy ouer(s) te bemagtig en te motiveer.
- Om die skale met die betrokke kind en sy ouer(s) te voltooi ten einde die resultate van die intervensie te bepaal.

Verloop van die sessie:

- Duur ongeveer 45 minute.
- Erkenning van vordering tydens die sessies.
- Beplanning van ongestruktureerde opvolgssessies indien nodig.
- Hanteer enige onvoltooidhede wat die kind moontlik ten opsigte van die terminering van die terapeutiese proses ervaar.

Metodes, tegnieke en hulpmiddels:

1. Voltooiing van skale (20 minute)

- Die kind en sy ouer(s) kry die geleentheid om die skale te voltooi.
- Benodigdhede: Bylae C, D, F en G.

Metode: Die kind en sy ouer(s) voltooi die skale afsonderlik. Strelende agtergrondmusiek word gespeel om 'n gemaklike atmosfeer te skep.

2. Ontspannende spel (25 minute)

- Die ouer en die kind kry 'n geleentheid om te ontspan en die sessie af te sluit deur 'n partytjie te hou.
- Benodigdhede: Ongestruktureerde spel van die kind se keuse en ongestruktureerde gesprekke met die ouer en kind oor opvolgssessies en die samevatting van die sessies.

Riglyne:

- Dit is belangrik dat die kind die terapeut moet glo naamlik dat die terapeut in die kind

se vermoë glo om sy aggressie te kan beheer. Die kind sal sodoende meer geloof in homself hê.

- Dit is belangrik dat die terapeut opvolgessies moet beklemtoon, sodat die kind nie die terminering as finaal beskou, en nie verwerp voel nie.
- Gee die nodige erkenning aan die kind vir die vordering wat gemaak is tydens die sessies. Die kind sal 'n gevoel van “behoort-aan” ervaar en meer selfvetroue openbaar om met die positiewe gedragpatrone aan te hou.

7.3 SAMEVATTING

Dit is uit die betrokke hoofstuk duidelik dat terapeute wat by die aggressiewe kind betrokke is oor 'n uitgebreide kennisbasis rakende aggressiewe gedrag en die invloed daarvan op die ouer-kind verhouding moet beskik. Kennis en praktiese ondervinding ten opsigte van die gestaltbenadering en die metodes, tegnieke en hulpmiddels in speltherapie is ook 'n vereiste. Dit is verder vanuit die hoofstuk duidelik dat daar 'n behoefte is om die aggressiewe kind tot bewusmaking van sy gevoelens te begelei sodat die ouer-kind verhouding kan verbeter. Die belangrikste aspekte in die program en waarop gefokus moet word wanneer daar met aggressiewe kinders gewerk word, is die volgende:

- Die terapeut moet oor voldoende kennis en insig beskik wat betref die aggressiewe kind as persoon en die invloed wat aggressie op die ouer-kind binding het.
- Die aggressiewe kind moet begelei word om kontak met sy sensoriese modaliteite te maak, om sodoende in kontak met sy gevoelens te kom.
- Die terapeut moet veral op die kind se voorgrondsbehoefte en die ervaring van gevoelens in die hier-en-nou fokus.
- Die kind moet aan keuses blootgestel word en in beheer van sy situasie geplaas word.
- Die kind moet vanuit sy projeksies die geleentheid kry om sy gevoelens te aanvaar, te besit en uit te druk.
- Die kind moet in insigontwikkeling ondersteun word asook en om met nuwe gedrag te eksperimenteer.

- Die kind moet geleer word om verantwoordelikheid vir sy gedrag en sy gevoelens te neem.
- Die kind moet ondersteuning kry en in die ouer-kind verhouding bemagtig word.
- Die kind moet tot selfonderhouding gelei word.
- Die kind moet in staat wees om self sy aggressie te verstaan en te beheer. Persoonlike groei moet dus plaasvind.

In die volgende hoofstuk word gevolgtrekkings en aanbevelings ten opsigte van die betrokke studie weergegee.